

MAURITS MOK

AVOND AAN AVOND

DE BEZIGE BIJ

AVOND AAN AVOND

MAURITS MOK

AVOND AAN AVOND

1973

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Copyright © 1970 Maurits Mok Amsterdam

Eerste druk 1970

Tweede druk 1973

Omslag en typografie Tessa Fagel

Druk Krips Repro Meppel

ISBN 90 234 4490 6

AVOND AAN AVOND

Avond aan avond met de laatste
dingen voor ogen. Een gesloten kamerdeur,
een lamp, een schroeiplek in het donker,
ruimte die op dak en muren drukt,
mijn hand die schrijvend door het niets beweegt.

Avond aan avond, een kort leven lang,
en telkens nader bij de grote slaap
die mij van kruin tot zolen zal omvatten,
een gepantserde, een buiten alle raadsels
uitgeworpene. Soms lijkt de stilte hier
al op die latere.

EEN ANDER WOORD

Ieder woord dat ik moet spreken
verbergt een woord dat niet te spreken is,
een hemellichaam aan de einder
van mijn denken, een gloeiende kern
van hunkering. Nimmer komt
die hartstocht over. Ieder woord
dat ik kan spreken, is een rotsblok voor
dat dreigend niets. Alleen bij nacht springt soms
het roepen van die verte in mij los
en één seconde lang is het heelal
een muur van bloed. Daarna is alles weer
voorgoed voorbij en in de leegte stelt
een ander woord zich angstig zwijgend op.

GODEN NIET MEER

Goden niet meer, alleen het sterfelijke
dat nergens grond raakt en zich eeuwig
leven aandoet: water dat bij elk gebaar
tot aan de lippen stijgt.

Zoveel zon is in de opperhuid
der aarde saamgedrongen, zoveel zeeën
zijn tot haar lichaam ingegaan,
dat zij in elke molecuul
de hartslag van de schepping openbaart.

Soms bij morgen of avond schijnt
de hemel tussen licht en duisternis
terug te tasten naar een vroege,
alles vervullende openheid;
wolken vreemd gevormd ontroeren
de ogen, het machtswoord van een nieuwe taal
hangt in de lucht, maar altijd overwint
het sterfelijke dat geen grond meer raakt.

IK STA OP

Ik sta op. Het venster snijdt
een vierkant open vol lichamelijke lucht.
Ik waad de kamer door, tot aan mijn haren
in zeeblauw, zomerwarmte. Ik voel
de spieren van de schepping, spanningsdraden
die door mijn leden lopen. In mijn hoofd
ontwaakt een weten dat zich buiten mijn
bewustzijnsgrenzen voortzet, levenswind
die de gedachten opstuwt tot voorbij
hun sterfelijk bereik.

IK DENK ALLES

Ik denk alles, ik weet niets.
Een vruchtbeginsel van verstaan
opent mijn stem, er komen woorden los
die ik niet ken, waarvan ik slechts
onthouden zal dat zij
het onverstaanbare verzetten.

Iedere dag is een berg
die ik beklim. Ik voel de lucht
ijler worden. Met allengs
versnelde hartslag sta ik eindelijk
voor open horizonnen, zie het donker
zijn adem uitbreiden en houd
niets over dan onzichtbaarheid.

KERMISGANG

*Weerklank op het gedicht 'Kermesse d' Eté'
in de bundel 'Hoonte' van Gerrit Achterberg*

Wij liepen de zomeravond binnen,
twee heren die met hun inwendige honden
uit wandelen gingen, maar deden alsof
er nooit een vuiltje aan de lucht kon komen.
Onder vrienden laat men zijn tanden niet zien,
praat men geen demonen naar de mond,
bedekt men alle wonde plekken
met de mantel der ongenaakbaarheid
of houdt ten hoogste in een lachspiegel
elkander het gelaat voor van het dier
dat altijd aan zijn ketting knaagt en rukt.

Onder de bomen die wolken vol zomer
omhooghielden, zag ik soms tersluiks
hoe Gerrit oprees uit zijn plusfours
naar zijn zilveren kruin en hoe zijn ogen,
wachters op de grenslijn van twee rijken,
beurtelings binnen- en buitenwereld
zorgvuldig betastten, massa omzetten
in energie en daarna de dingen
lieten terugvloeien in hun vorm.

Tussen het woelende kermispubliek
drongen wij ellebogende vooruit.
Zweetlucht verziltte zich met geur
van aal en haring. Nogadames stonden
als orgelpoppen boven het gedein.
Avondlicht streelde hun geblondeerde
haargebergten; in hun glimlach was
het eeuwig vrouwelijke toegespitst
tot een vraatzuchtig hunkeren. Inmiddels
waren wij al aan gok- en schietkraam toe
en lieten ons gewillig mangelen
door vier of vijf mechanische orkesten.
Wij rolden op de golven der muziek,
maar stonden even later weer wijdbeens
ons te verwonderen om vlooienvlijt
die door de mazen der natuurwet sprong,
om vollemaanshoofden die schoksgewijs
meedansten op de vaart van speelgoedauto's,
om boerenknapen die uit flessen bier
zich nieuwe levenslust de keel ingoten.

Eindelijk, in de donkerende tijd
opnieuw alleen, hoorden wij onder ons
de eigen stap weer langs de aarde gaan
en lieten onze diepzeeogen dwalen
door de waterlagen van de nacht.

MORGEN WEER

Morgen weer. Het water stijgt
en tilt mij uit de ondergrond.
Die mij liefhebben voegen hun schreden
naar de wereld en zoeken opnieuw
afweerwoorden, kruimels leeftocht.

Vensters aan vier zijden van de dag
rekken mijn ogen uit, drukken mij weg
in de warmte van een liefde
die ik nergens thuis kan brengen.

Ik zoek een deur waarachter geen mens
mij volgen kan, een kamer in een rots.
De tijd wordt afgekneld, sneeuwmassa's schuiven
hun schouders tussen mij en alles wat
mij met zijn korte bloei vernielen wil.

MIJN KINDEREN IN SLAAP

Mijn kinderen in slaap. Hun handen liggen
ver van hun hoofd op een sneeuwlaag,
ver van de warmte die hun lippen
in- en uitgaat. Slapen is in een wolk
van adem binnen het ademloze hangen,
niet bij de eigen handen kunnen
die op aarde zijn achtergebleven,
nog in voeling met de hunkerende stof,
maar kouder en iedere richting vergeten.

BEGRAFENIS

Op Zorgvlied gingen wij met Nico Rost
ten grave. Dunne februarizon
viel op de zerken aan weerszijden van
ons langzaam voetgestap en kleepte
al lang vergeten doden in een kale
mantel. Vaders, moeders, kinderen,
in steen beweend, rilden onder mijn huid
terwijl ik achter de nabestaanden
onder de lege hemel liep. Er kwam
een grafkuil bloot. Wij stonden stil rondom
het dode lichaam des rechtvaardigen
dat even nog boven de aarde was
en dan voor onze ogen bij het stof
van de verlorenen werd ingelijfd.
Dezelfde zon
wees ons de weg terug, dezelfde namen
vroegen om warmte en gingen onder
in voetgeschuifel, koffie drinken
en afscheid nemen van de dood.

SCHELP

Ik zie de dag, droog water
tussen mijn ogen en het niets.
De morgen heft zijn schouder, er glijdt wind
over de bomen. Hun vingers lopen vol
met tinteling en schrijven in de lucht
woorden niet na te spreken, enkel te vernemen
met een oor dat van wonderen leeft,
een schelp die nimmer leegloopt, er gebeurt
te veel, er staan te diepe
geheimen tussen hier en ginds
waar het gelaat der wereld
zijn kleur verliest.

THE FACE OF GOD AFTER AUSCHWITZ

Al die zielen die goden aanhangen,
speeksel omzetten in gebeden,
dromen verwarmen tot mythen,
mythen verkillen tot stenen
grondslagen van een geloof –
ik schuif de mist van hun visioenen weg
en ben alleen; een ijskoud waaien
staat op, een vleugelslag
van horizon tot horizon
die vormen oproept en verslindt,
en enkel leegte achterlaat, sneeuwvelden
over de aarde, een met zwarte, uitgegloeide
zweren overdekte zon.

SPEL ZONDER INZET

Steeds meer een verlost
van vormen. Er loopt zand
tussen mijn vingers, overschot
van goden, gedachten, bezielde
wonderen. De wereld vindt
haar ongeschapen zuiverheid terug,
heelal met aan- en uitgloeïende
puinwolken, zichtbare kreten
die ergens in het onbegrensde
hangen blijven, afsterven of andermaal
tot woede worden opgedreven, spel
zonder inzet, zonder morgen. Ik besta
uit zien, uit minder zien, uit minder
zeggen dan ik verantwoorden kan.

GEVECHT MET DE STILTE

Soms hoorde ik haar in de nacht
de stilte te lijf gaan met voeten en vuisten.
Er vielen stenen door het donker.
Het trillen van de vloer verplaatste zich
en rende in de muren op en neer.

En midden in het wankelende huis
stond haar gillen te branden, ranselde zij
al feller met haar leden op een wereld
die nergens meer klinken wou.

Totdat zij eindelijk het dood gewicht
van haar bestaan te pletter wierp.
Een rotsblok tuimelde dwars door de nacht.

Ik luisterde nog lang, mijn handen dichtgeknepen,
of zij terugkwam, maar de afgrond liet
haar niet meer los en ik vergat
dat ik haar morgen weer met dode stappen
de kringloop van haar angst zou horen gaan.

NAAR SCHOOL

Om acht uur gaan de kinderen uit huis.
Morgenlicht vloeit samen om hun hoofd
en stroomt als water door hun haren
die springen in de wind.

Ik zie het altijd voor het eerst.
Ik zie het altijd voor het laatst.
Tussen de morgen en de morgen
kan alles over zijn.

VIETNAM

Ik schrijf Vietnam niet van mij af.
Het bijt zich in mijn darmen vast.
Er druppelt bloed op mijn papier;
er steken dode vingers door.

Vliegtuigen duiken naar mijn hand
en gooien mijn gedicht in puin.
Ik graaf de woorden uit en vind
fragmenten beenderen en huid.

Als ik mijn raam betast voel ik
het beven als een zee. Te heet
drukt zich de nacht er tegenaan.
Ik hoor het kreunen van de brand.

Al mijn gedachten stoten op
zoekende angsten die geen vorm
meer vinden kunnen, levenden
die uit hun lichaam zijn verjaagd.

Ik slaap Vietnam niet van mij af.
Ik lig er tegenaan. Het kruipt
de morgen tegemoet. Het staat
te wachten in de radio.

OMARMING

Armen zijn het niet die mij omarmen,
er kruipt leegte om mijn borst bijeen,
stilte die zich aandrukt en mijn slaap
openschuurt totdat ik schreeuwen ga
tegen de pijn in van het niets,
tegen de vlam van een afwezigheid
die mijn longen binnendringt
en eindelijk rondrent in mijn lichaam,
waanzin die haar bezetenheid
niet bot kan vieren, leegte in leegte
onder de hemel, onder de deken
van de angst die mij verstikt.

PREHISTORIE

Haar lichaam smaakt naar iets,
vuur, barnsteen, prehistorie.
Ik voel de scheppingsgolf
die sluimert in haar vlees.

Ik streel haar beenderstelsel
terug naar het ontstaande
moeras eencelligheden,
tien miljoen jaar verloren
achter het eerste oog.

Ik schuif haar ademgangen dicht
met mijn vernielend hunkeren
voorbij het vuur, het barnsteen, de hijgende
luchtbellen in het moeras.

THUISKOMST I

Daar is mijn vader. Hij komt uit de nacht,
stapt over de drempel en vangt warmte op.
Schaduwen glijden van hem af, hij gaat
de kamer binnen. Zelfs de golf der lamp
spoelt niet het laatste donker uit zijn ogen.
Fijn zweet tussen de wortels van zijn haar
doet mij aan heimelijke tranen denken
en in zijn handen, sterk en loom,
herken ik moede dieren, ademloos
liggen zij op zijn knieën. Even nog
zijn er geen woorden, dan wordt ook
dit zwijgen weer gebroken en loopt vol
met alles wat sinds jaren is gezegd.

THUISKOMST II

Zoals mijn vader komt. De jaren zijn
hem vreemd. Zijn spoor vloeit dicht
terwijl hij loopt. Met zijn gedachten
raakt hij het donker en opent de deur
van het wachtende huis.

Wij zijn er. Hij hangt jas en hoed
met al hun warmte weg en zet zich neer
tussen gezichten die hem weer een nacht
zullen doen overleven.

Mijn moeder houdt haar stem gereed.
Het zwijgen is een oogwenk dieper
dan de nacht aan de vensters.

Zij strijkt haar handen aan haar schort en breekt
de stilte open. Zeeën gaan
bewegen. Reeds lopen wij
elkander tegemoet
langs paden waar aan weerskanten
het water wachten blijft.

WEEMOED

Weemoed. Late spanning die in mij
wolkachtig leeft. Soms in een straat
zie ik een mens en houd mij vast
om niet te duizelen. Als wij elkaar
passeren, is de dood hersteld en gaan
wij zonder naam op onze wegen voort.

Ik vind de onbesmette dag terug,
de ledigheid die uit mij bovenkomt
en met mij naar de einder gaat.
Weemoed. Een wolk. Er klinkt geen stem.
Er is geen hand om naar te reiken.

VRIESWIND

Gerrit Achterberg niet meer,
Maurits Dekker niet meer,
alleen hun ademsporen in de vrieswind
die opstak na hun dood.

Iedere dag is mij kouder en vreemder,
zie ik de kleine wolken van hun kracht
dieper in de ruimte staan,
zoek ik eenzelviger het woord
dat ons aller sterven te niet kan doen
en kom hulpelozer tot het ondoordringbare
zwart van de nacht.

Vlak boven zee woont Geert Jan van Meurs
met een baard, zijn vrouw Louk
en twee op duingrond geteelde kinderen.

Als hij niet schildert, besnijdt hij
hout net zolang tot het naar hem gaat staan,
een zachte mengeling van lusten.

Zijn vrouw last ijzer tot stijgende prenten
en biedt haar gulle koffie
aan de door zeewind verdroogde
die zanderig naar binnen schuift.

De kunstkritiek boert uit de kelen op
terwijl de koffie indaalt en de lucht
wit op het raamvlak leunt,
een onbeschreven blad waar ook ons woord
niets op te voorschijn brengt. Trouwens, het heft
zichzelve op, het is niet eens verwaaid,
maar ongesproken als men later met
de leegte voortstuift langs de boulevard.

WAAR IK BEN

Waar ik ben op aarde in het nergens
van de ronde einder en de zwarte
grijpende bomen. Er moet
een vorm zijn die is vast te houden
in het vergaan, een moeheid
die niet meer met het donker vecht
maar wegzinkt, omwolkt door gefluister
dat louter ademen wordt,
een slaap die handen overhoudt
om het lichamelijke na te tasten,
warmte die zo langzaam afkoelt
dat men haar eeuwig wanen kan.

IJSBERG

Niemand zegt het mij na.
Er zijn alleen mijn woorden, vingertikken
tegen de ijsberg van het verleden
die met zijn onderwaterwereld
afdrijft naar het niet.

Tegen het uitspansel beweegt
die levenloosheid, richtpunt van mijn denken
dat door de einder springen wil.

En elke morgen laat een kouder
waaien los en toont mij hoe
de ijsberg verder naar de vlakten
der poolzee weggeschoven is.

KERKEN

Kerken bij de vleet gezien.
– Reizigers doen goden aan. –
Brandgeschilderd heil besproeide
mild mijn onbehuisde hoofd.

Vloeren, zuilen, prevelstoelen,
heiligen met bloem en kaars
konden zich niet eigen maken
met mijn slechtgelovigheid.

Alles stond daar vastgebakken
in zijn huid van hout en steen,
in een mist van dode eeuwen
voor het turende gemeen

dat op zijn confectieschoenen
straks zijn afgekoeld gezicht
vol belustheid zou verzoenen
met het lichaamloze licht.

ZOMERREIS

Het land. Elke dag loopt het even hard
als wij. Het is met ons op reis,
houdt overal stenen en bomen omhoog,
doet ons dorsten naar rimpelloos water
en ligt des avonds met verborgen hoofd
te hijgen in een sterrenschijnsel
dat nergens thuishoort. Aanstonds gaan
wij holle kamers binnen, sluiten deuren,
zien vreemden in de spiegels staan
en leggen ons zonder omzien te slapen.

WIJNGAARD

Ik daalde naar de wijngaard af.
De grond was hard en zonnig, van gebarsten
steen. De ranken hingen dun
in droge vloeibaarheid. Mijn hoofd gleed weg
en ik gleed mee, de lichtpoel in en waggelde
de bodem rond en zag de bergen dansen.

De gaardenier stond in een hemd van zweet
te snoeien aan het vuur. Door kieren keek
ik naar zijn leven dat in ademstoot
na ademstoot bewoog. Ik wilde hem
iets zeggen, maar de woorden kleefden vast
in mijn gesmolten keel.

ZUIDELIJK

Dit is een rooms land.
Men trouwt en rouwt er uitbundig,
wandelt met God aan een snoer,
leeft van heilige tot heilige,
van knieval tot knieval,
bidt en buigt zich de hemel in.

In beschimmelde kapellen,
tussen bergen waar de stem
fladdert als een aangeschoten vogel,
liggen verdorde offeranden
te wachten op een storm die de tijd
wegblaast, de bergen optilt,
de dode liefdegaven als levende
vlokken omhoogvoert.

Inmiddels staat het woud
der rotsen op zijn voeten
en leggen de dagen zich een voor een neer
tot een eeuwige slaap.

VERSAILLES

Versailles. Tienduizenden koppen
dreven op hun eigen adem
moeizaam door de parken en paleizen,
bliezen stof omhoog, mengden hun zweet
met de dode lucht der Lodewijken,
rolden achter vijvers door de groene
wolken en verdwenen in het donker
der geschiedenis om eeuwen later
op te duiken met een camera
voor hun ogen en zich schrap te zetten
tegen hun vergankelijk geheugen.

Op de keien van het voorplein
waar de verse stromen binnenvielen,
sleepten de verzadigden zich weg
uit hun feestroes en verschrompelden,
meegezogen naar de horizon,
weggebleekt en afgedaan.

TERRASSON

Terrasson. Er groeit schemer in mij.
Een morgen wendt zijn grijze ogen af.
Huizen verschuiven. Aan mijn schouder blijft
de tijd staan wachten. Nog maar één moment
en ik vergeet dat ik geboren ben.
Van horizon tot horizon
huivert de schepping. Ik zie de huid
van een rivier, oudzilver, door de mist
van het verleden stromen en een bergflank waar
geboomte kruinen rekt naar hoogten,
steiler dan in het bed
van deze oevers zijn verdronken. Ruimte
wordt louter wind, onzichtbare getuige
van een te loor geraakt bestaan.

Ik moest Sainte-Agnès ook eenmaal zien,
omdat het zevenhonderd meter boven het blote
oog van de zee aan een rots is gemetseld
en driehonderd zielen er ademloos wachten
op een gestalte uit het onderland.

Omheind door vrouw en kinderen schoof ik
tegen de bergwind naar boven. De wangen
van de hemel liepen onder ons door
achter de einder weg en hingen, toen
wij bleven staan, opeens heel verderop
in zee. Mijn levensdrift achtte het zo
genoeg, maar sterkeren dan ik
hunkerden toppen na en sleepten mij
het dorp langs, de ruïnes van de tijd
voorbij, totdat ik hemelen vol
heelal te drinken kreeg en bergen
met kilometers lange schaafwonden
van ijstijden mij naar het leven kwamen staan.

Van steen tot steen kroop ik terug, een onbehuisde
slak. Knarsend en brokkelend
gleden de bergen met mij mee. Ik moest
voortdurend splinters schepping van mijn handen vegen,
Lady Macbeth van het voorwereldlijke uur.

REIMS

In Reims verdort een verre wereldoorlog,
stalt de kathedraal haar droge wonden uit,
roepen dode ramen dode namen
naar het trommelvlies van dovemannen.

Ik drentelde er door de vrome hal,
een uur lang boven mijn aardse stand
geheven, vlak onder de mantelzoom
van heiligen, maar struikelde opeens
over gebeente dat een halve eeuw
geleden in het Marneslijk
was weggetrapt, overblijfsel van een handvol
miljoenen vermorste mensen.

Ik trok mijn voeten uit de modder
en voelde hoe wit en wezenloos
de ramen staarden, hoe in de gewelven
ieder geluid verstomde en hoe groen
aanstonds de velden
mijn ogen zouden binnenstromen.

Naar Saint-Auban, een kilometer in de lucht,
rolden wij suizend omhoog,
een zondagmorgen met een grote vlucht
wolkvogels tegen de boog
van de bergen. Er kon onweer komen.
Het was warm en wij gingen aan de kant
de wolken bestuderen. Oude dromen
namen mij even bij de hand
en lieten mij los. Ik kon niet meer mee.
Mijn jeugd was te lang afgekoeld.
Overal hoorde ik een lege zee
die zich uit leegten had losgewoeld.

Wij stapten op en Riemke nam het roer.
Wij stieten dieper in de flank
der bergen door, wij renden langs de vloer
van de onderste hemel, met een rotsbank
aan weerszijden van ons leven.
De paden kronkelden omhoog, omlaag.
Waar in dit labyrint was Saint-Auban gebleven?
Een nieuwe afgrond stuwde ons een vlaag
ruimte tegemoet. Het wagentje deinde
weilanden door. Bomen en bloemen groetten
onze vermoeide ogen. Wij zagen het einde
nabij. Wij stopten en de stoeten
der bergen stonden stil.

Een lang koloniehuis met open deur.

Daar danste Judith aan. Ik omarmde een geur
van morgenwind die zich verheffen wil.

Het stenen tijdperk staat
te kwijnen in het kerkportaal.
Dezelfde zon van toen
maakt licht tot hete mist
en glijdt doodstil het laatste uur
der wereld tegemoet.

Wat losse mensen ritselen in
de bleke gloed, vermoeide vlinderdieren
die met hun vleugels trekken, zwaarder worden
en aanstonds in een morsplek van de zon
hun laatste adem uitslaan. Naderhand
spreidt dan de maan een lijkkleed dat
de kou erbarmend overdekt.

CASTELLAR

Op de handrug van een smalle berg
ligt Castellar.

Onder het woud van een boomkruin
houdt het zijn dorpsplein schuil en wijst met drie
vingers de wegsnellende ruimte na.

Oude vrouwen malen tandeloos de tijd.
Achter hun knieën zitten zij
omhoog te staren naar vakantievolk
dat leeggelopen de melaatse huid
der bouwvallen bespiedt en zich bij Brun
de darmen vult met versgeslachte vis.

Op het terras krijgt men de zee cadeau,
een waaier blauwe zonnigheid,
en ook de onderbuik van het gebergte
met droge flarden haar en kloven
vol dode brokken vuur.

DINARD

Dinard lag tegen de vlakke
van het dode seizoen: hotels
met hun armen in de lucht, winkels
vol verkilde snuisterijen waar geen mens
een blik, laat staan een frank voor over had.

De wind wandelde op blote voeten
dwars door onze neuzen en jassen
en beet soms venijnig in onze broeken,
een hongerige hond die een verlaten zee
ontsprongen was en nu zijn schamelheid
botvieren kwam aan een verlaten aarde.

Achter een ruit met zeezicht
streefden wij naar een toeristisch niveau,
lieten ogen glijden, namen stukken heelal
tot ons en slikten ze weg
met schommelende aandacht
om dan met stramme benen over de vloer
van het dode seizoen terug te schuifelen
naar de beschaving die in autovorm
midden in de leegte stond.

FOUGÈRES

Fougères is oud en klein.
Een slot houdt er zijn laatste brokken
fierheid omhoog opdat de gaapgrage
toerist zijn mond kan opendoen.

Wie met de zon genoeg neemt
mag foto's maken en het rovershol
tot huiskamerniveau verknussen.

Wie naar de maan taalt, moet in een bad
van schijnwerperlicht. Vlaggen klappen
in hun handen. Een grafstem begint
een microfoon te martelen.
Muziek tamboert. De stralen schuiven
de ribben des ouderdoms bloot,
een sidderend geraamte vol
instrumentaal tumult.

Son et lumière. Wie naar huis toe gaat
mag nog even in het donker
uitwaaien, een wang, een hand
tegen een zachte dood leggen en dan
de velden van zijn nachtrust binnengaan.

HOOGVLAKTEN

Hoogvlakten, verticaal
tegen de lucht gelegerd, snijden
de einder middendoor, schuiven zich langzaam
tegen mij aan en houden mij staande
op een spandraad in het niet.

Diep onder mijn bevroese voeten
rennen rivieren zich te pletter.
Stofwolken water hangen te verdampen
als ik mijn lichaam af te wenden waag.

Rotsen bijten met hun karteltanden
hoeken uit de dag. Ik voel de spanning stijgen,
het trilkoord dat mijn leven draagt.

Langs een verlaten vogelbaan
glijd ik de hemel door. De kaken
van een vergeten ijstijd
openen zich in mijn herinnering.

ARISTIDE CAILLAUD

Vivonne. Een koele zomerdag. Bewolking
achter de bomen. Wij aten met
Aristide Caillaud, de meesterzanger
die onder- en bovenwereld bloeiend
uit zijn penseel strijkt, en werden
betere vrienden, verzadigd en nieuw
als de tuinen van zijn fantasie.

Wijn en koffie rondden ons af.
Leven is kunst. Men eet en drinkt
het veel te zelden. Men zou elke dag
met Aristide in de bomen moeten leven,
spelevaren in de bladeren,
schommelen in de groene,
altijd groene overvloed.

BERGEN OP EN AF

Bergen op en af. Eindelijk heeft mijn rug
de laatste weggeduwd en legt een zee
mij schalen maanlicht voor.

De armspieren der asfaltwegen
houden de wereld in bedwang. Ik glijd
neuriënd langs de vloedlijn van het zuiden.

Achter de kim wacht Afrika
zijn morgen af. Het blanke continent
rilt in zijn slaap en blijft slapen. Er gaat
geur van stranden open, nachtelijk geluk
van dieren. Alles zwelt en dringt
zich aan mij op. Een vrouwelijk heelal
met oksels waar mijn hoofd in wonen wil.

TUINEN

Tuinen tegen de bergen gebouwd,
mensenkracht die krom stond,
uit stenen brood schiep en de avondzon
napeinsde zonder een woord.

In lange ademteugen stroomde
het donker binnen, er ontstond
eenzelvigheid die zich verbond
met alles wat onzichtbaar was geworden.

Vermoeidheid werd aan de aarde gelijk,
besliep een veldbed met dekens van wind
die geurden naar de eerste scheppingsdag,
onder een hemel die een handpalm was.

De tuinen zijn verkoold, hun aderen
droge groeven in de berghuid.
Waar mensen stonden, gaat de zon
haar afgelegen weg,
houden vermagerde bomen
de verte niet meer tegen/en slapen
's avonds huiverend in.

OP EEN TERRAS

Op een terras, onder het oog der maan,
zon van de nacht, wij spreken
woorden die uit warmte zijn ontstaan
en drinken teug na kleine teug
uit verzilverde glazen.

Mensen op de speldepunt
van een moment. Ik zie hun ogen niet,
alleen hun wit gezicht
onder de bloeiende maan
en hoog boven hun stem
bergtoppen, sterren, het zwijgende
dat telkens mijn borst beklemt.

OMHOOG OMLAAG

Met vrouw en kinderen de lussen langs
van het decemberlicht dat hier
de zomer aan blijft hangen.
Wij tillen ons zonder zwaarte
boven het zeevlak uit en staan
plotseling kniediep in de hemel.
Bergtoppen boven onze blik
houden het onbereikbare in stand.
Een dorp legt met zijn huizen bij ons aan.
Wij laten ons verbidden, eten en drinken
de taal en de spijsen der mensen,
worden zwaar van hun zwaarte en zakken vanzelf
naar het zeepeil terug.

NACHTRIT

Bergen met witte huiden,
kudden besneeuwde mastodonten,
staan op de ribben van de horizonten
vastgevroren, houden het zuiden
hun logge ruggen voor en blijven achter
in de gapende nacht. Wij rijden
maanlicht binnen, Middellandse Zee.
De hemel daalt. Herfstige bomen
slapen in hun takken. Wij rijden
dieper en dieper, tot het water
aan de lippen komt en spatten zilver
in onze ogen blijven staan.

OOG

Beneden jaagt de wind de golven op.
Ik zie de koppen lopen. Op een berg
vol bomen houd ik dag aan dag
een strook zee in het oog en leg dan met
de avond alles weg. De wereld gaat in mij
te niet. Ik denk een woord en voel
het doven. In mijn slaap verschijnt het soms
nog als een oog dat zoekt en ziet
dat het alleen is.

MIDDELLANDSE ZEE

Een blauw eiland in de lucht,
beploegd door vissersboten.

Men kan de wind zien staan, een doorzichtige wolk
die zich met warmte laadt.

Men kan zien wat men denkt.
Er is niets anders.

Dagenlang, de wegen ijlen
mij in het aangezicht, zij werpen warmte
tegen mijn ogen, ik word telkens
ademloos van het licht.

's Avonds zak ik met velden en bossen
in een blinde slaap, er vallen
deuren dicht, tussen mijn levende armen
lig ik een nacht lang dood.

En sta weer op en word opnieuw
prijsgegeven aan de uit het water
van de hemel toespringende
wegen, bomen, mensenhoofden,
en sterf weer en ontwaak.

Eindelijk, geen wortel ongeschonden,
kom ik aan waar ik ben uitgegaan
en hoor het hijgen van de ruimtehonden
langzaam in mijn borst vergaan.

IN DE BERGEN

In de bergen. Het dorp met zijn hangende
gevels onder het verbrande licht.
Gloeïend schuim kleeft in de bomen
en druïpt langs de akkers. Op vliegepoten vallen
de werkers heen en weer in de golvende hitte,
slepen hun voelsprietten over de grond,
wroeten met droge slurven
in korrelic metaal en worden eindelijk
bijna bewegingloos slapenden,
met stille zenuwschokken, amper te bespeuren
onder de brandende watervlakte.

HERINNERD LEVEN

Schepselen die ik zie en niet meer
thuis te brengen weet. Met ogen vol
herinnerd leven ga ik rond en krab
de stenen los om nog een druppel bloed
uit de vergetelheid terug te halen.

Nacht altijd weer en mijn gedachten
die bomen worden. Aan de grens
der sterfelijkheid staan zij open,
vangen de hemel, houden hun rillingen in,
mantelen zich in hun zwijgende angst
en zinken onder hun bewustzijn weg.

WONDVOCHT

Moeders, kinderen. Er zijn maar twee
woorden nodig om het steen
der jaren los te scheuren en water
op te stoten uit de ondergrond.

Dan, in het wondvocht dat
al lang scheen opgedroogd,
zie ik de hemel staan
zonder een wolk, zonder een windvlaag
die haar vinger langs het oppervlak beweegt,
een neergeschreven fluistering,
voortgeplant in mijn bewustzijn
als een gelovig mijmeren,
een niet meer te herroepen zekerheid.

ENIG ANTWOORD

Velen die er zijn geweest,
lopenden in het stilstaande,
sprekenden in het zwijgende,
zienden te midden van de grote blindheid,
ik houd mijn hoofd omlaag
onder de pijn van hun dood,
ik vermorzel mijn stem
om de stilte te redden,
het enige antwoord
op al wat ooit
geschied is en geschieden zal.

LICHAMEN VAN ANGST

Wonden zoveel en elke wonde
een gat in mijn gedachten. Hoe kan ooit
een pijn besterven die het licht
nog altijd krimpen doet. De morgen gaat
open in schokken van herinnering,
flitsen aan de jonge horizon
die naderkomen, lichamen van angst
achter mijn leven en met de nacht
samengeschoven tot een dichte
woelende massa, wildernis
van bloed en vuur waaronder ik
word weggedrukt, het slapen in, het uitgebluste
liggen in verlorenheid.

LEVIE DE LANGE*

Zo'n man, Levie de Lange,
vijftien kinderen, nergens vandaan gekomen,
nergens naar toe gestoten,
vijftien kinderen die hij op zijn handen
voor zich uit droeg, oog in oog
met hun levenslicht.

Levie de Lange zag zijn vijftien met zijn vrouw
in hongerige auto's gooien,
hoorde wielen hun geluid verliezen,
zwoegde zich beurs in kolenmijnen,
telde zijn verdwenen schatten na.

Wankelde een dode vrijheid binnen,
loopt met vijftien paren kinderogen
door de eindeloze, onbewogen
wereld van vandaag niet meer en nooit.

* n.a.v. Levie de Lange's Dagboek, uitg. Becht

HOOFDEN ONDER WATER

Hoofden onder water, ademnood
die mij beklemmen blijft, sterven dat nimmer
uitgeworsteld raakt. Ik weet al lang niet meer
hoe ik die wildernis bedwing. Bij dag en nacht
springt zij mij aan, omvat mijn keel
en drukt mij langzaam achterover
totdat ik eenmaal, eindelijk, niets meer zal zien
dan hemel, sterren die in zwarte gaten hangen
en schreeuwen zonder dat in het luchtledig
een klank ontstaat.

DE GEZICHTEN

De gezichten van mijn ouders in het donker
dat vochtig aan mijn ogen kleeft. Ik adem
doodsnood in maar houd hun trekken vast,
pijngroeven in het masker van de nacht,
en zeg zonder geluid al wat ik ooit
aan liefde kon verzamelen uit jaren
die plotseling tot staan gekomen zijn
en die ik binnendring om één moment
hun onbereikbaarheid te niet te doen,
warmte aan te raken waar al lang
geen stof meer is, geen hart, geen leven
enkel verbijsterde herinnering.

WERELD DIE MET MIJ STERVEN ZAL

Wereld die met mij sterven zal,
aarde, atmosfeer, de vlokken vuur
aan de nachthemel, iedere halm die zijn vinger heft,
iedere diepzee in een mensenblik,
wegrennende velden, windstille dagen
in een vroeg najaar, stormen die golven
tegen de vensters jagen, woorden door dierbare
stemmen gesproken, vogelzwermen
in mijn hunkerend gehoor, geuren en kleuren
van haren, handen, vrouwen, kinderen –
het sterft met mij, het zakt met mijn gelaat
tegen de grond, het vloeit met mijn kracht
weg uit mijn leden, het dooft in mijn ogen
tot schemering, een uitgewiste vlek
tegen mijn netvlies, het staat eindelijk
stil in de volmaakte stilte
van mijn luchtledig hoofd.

INHOUD

Avond aan avond	5
Een ander woord	6
Goden niet meer	7
Ik sta op	8
Ik denk alles	9
Kermisgang	10
Morgen weer	12
Mijn kinderen in slaap	13
Begrafenis	14
Schelp	15
The Face of God after Auschwitz	16
Spel zonder inzet	17
Gevecht met de stilte	18
Naar school	19
Vietnam	20
Omarming	21
Prehistorie	22
Thuiskomst I	23
Thuiskomst II	24
Weemoed	25
Vrieswind	26
Van Meurs	27
Waar ik ben	28
Ijsberg	29
Kerken	30
Zomerreis	31
Wijngaard	32
Zuidelijk	33

Versailles	34
Terrasson	35
Sainte-Agnès	36
Reims	37
Naar Saint-Auban	38
Houdan	40
Castellar	41
Dinard	42
Fougères	43
Hoogvlakten	44
Aristide Caillaud	45
Bergen op en af	46
Tuinen	47
Op een terras	48
Omhoog omlaag	49
Nachtrit	50
Oog	51
Middellandse Zee	52
Reis	53
In de bergen	54
Herinnerd leven	55
Wondvocht	56
Enig antwoord	57
Lichamen van angst	58
Levie de Lange	59
Hoofden onder water	60
De gezichten	61
Wereld die met mij sterven zal	62